

Kárpát-medencei Területfejlesztési Nyári Egyetem

„A területi kohézió jövője”

Debrecen, 2010. július 26 – augusztus 1.

Korszerű vidékfejlesztés

Dr. Buday-Sántha Attila

I. Korszerű vidék jellemzői

- Biztos a gazdasági bázisa
 - Helyi, elkötelezett értelmiséggel rendelkezik
 - Ismeri és óvja a helyi értékeit
 - A fejlesztéseknél térségi szemlélet érvényesül és azt nagy fokú együttműködés támasztja alá
 - A mindennapi élet jellemzője a nyugalom és a biztonság
 - A társadalom elismeri a garantált minőséget előállító élelmiszertermelésnek, a kultúrtájnak, a népi hagyományoknak és természeti értékeknek a jelentőségét és támogatást nyújt annak a fejlesztéséhez, fenntartásához, megőrzéséhez
 - Az emberek a kor által elvárt színvonalú települési környezetben élnek
-

II. Fogalmak tisztázása

1. Vidék: Vidéki Térségek Európai Chartája

- „...a vidéki térség kifejezés olyan szárazföldet, belső vagy tengerparti területet jelent, amely a kisvárosokat és falvakat is magába foglalja, gazdaságilag, szociálisan egységes egészet alkot és összehasonlítva a városi térségekkel
 - számottevően alacsonyabb a lakosság, a gazdasági tevékenységek, a szociális és kulturális struktúrák koncentrációja, és
 - a terület nagyobb részét mezőgazdasági, erdőgazdasági, természet-védelmi és kikapcsolódási célokra használják fel.” (Szakál Ferenc, 1996, 25.o.)
- Tehát: alapvetően agrárjellegű térség
- Mo: Vidék: ország területének 87%-a
 települések 95%-a
 népesség 45%-a

II. Fogalmak tisztázása

2. Vidékfejlesztés: mindazon gazdasági, szociális és ökológiai tényezőknek a fejlesztése, amelyek a vidéken élők életszínvonalának, életminőségének javítására szolgálnak és ezen keresztül hozzájárulnak az ország társadalmi-gazdasági fejlődéséhez.

■ A vidékfejlesztés három összetartozó (integrált) területe:

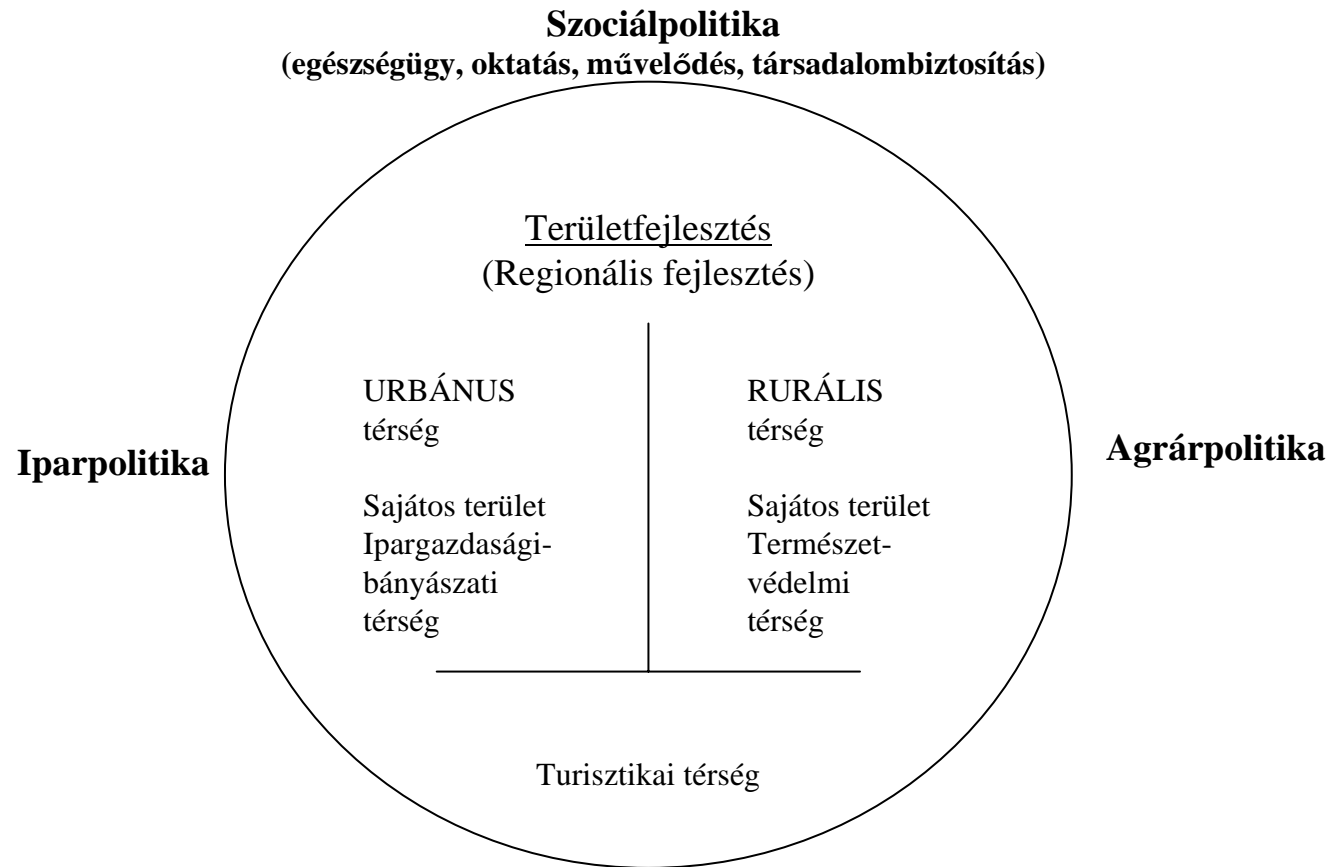
- Gazdasági
- Szociális
- Ökológiai, környezeti fejlesztés

Ez a fenntarthatóság feltétele is

II. Fogalmak tisztázása

3. A terület és vidékfejlesztés viszonya:

- A vidékfejlesztés a területfejlesztés egy sajátos területe, agrártérségekre jellemző iránya.

II. Fogalmak tisztázása

4. A mezőgazdaság és a vidék viszonya:

- A vidék nem egyenlő a mezőgazdasággal, de mezőgazdaság nélkül nincs vidék

Megnevezés	Agrárpolitika	Vidékpolitika
Jellege	Ágazati politika	Területi politika
Tevékenységi területe	Vidék+urbánus terület	Vidéki terület
Tevékenység	Agrár+egyéb (pl. természetvédelem, tájfenntartás, energiatermelés, mezőgazdasági termékek feldolgozása)	Agrár+minden vidéki tevékenység (oktatás, infrastruktúra, kisvállalkozások, mezőgazdaság fejlesztése stb.)

- Az agrárgazdaság a vidék legjellemzőbb gazdasági tevékenysége.

III. Vidékfejlesztési tévedések

1. Vidékfejlesztés a rendszerváltással vagy az EU-ba való belépéssel kezdődött.

2. A vidékfejlesztés téves koncepciói

2/a Archaikus népieskedő vidék a hagyományos paraszti életforma színtere

2/b Ökoromantikus: a vidék a természetőrző életformák színtere. – rezervátum szemlélet

2/c Liberális: városi centrumok fejlődése magával hozza a vidék fejlődését is. „Lecsorog”

2/d Le kell másolni másokat. – tőke, képzettség hiánya nem érdekes

Alapelv:

Egy vidéki fiatal épp úgy akar élni, mint egy fővárosi. A vidéki ember épp úgy anyagi és szociális biztonságra és civilizáció előnyeire vágyik, mint a városi.

IV. Mi jellemzi a vidéket?

- A vidék nem egységes – általában rossz a helyzet.
- Miért?

A vidék egyet jelent az

- Alulképzettséggel
- Alulfoglalkoztatással
- Alacsony jövedelemmel
- Munkanélküliség magas arányával
- Végtelen szegénységgel
- Az infrastruktúra hiányával
- A jövőkép hiányával és a kiszolgáltatottsággal

- Ezek jó része nem új jelenség:

Pl. mezőgazdaság túlnépesedése, foglalkoztatási problémák, alacsony képzettség, infrastruktúra hiánya. Rendszerváltás kiélezte ezeket a problémákat.

IV. Mi jellemzi a vidéket?

- Felszámolta a mezőgazdasági nagyüzemeket és a vidéki ipart
- Mobilitást követelt meg, de ennek infrastrukturális feltételei hiányoznak
- Szakképzettséget, életformaváltást követelt meg, minden feltétel nélkül

V. Hogy alakult ki a jelenlegi helyzet

- Illés Iván: történelmi tapasztalat, hogy ha a mezőgazdaság rendben van, akkor a vidék is rendben van.
 - Enyedi György
 - Nemes Nagy József
- } A mezőgazdaság nem lehet a vidék eltartója
- A vidék gazdasági alapján 1990-ig a mezőgazdasági nagyüzemek és a vidéki ipar – közte az agráripar – jelentette
 - Ipar – telephelyek voltak, bezárták
 - Mg: Cél: a közösségi tulajdonformák felszámolása
lett: 2,5 millió földtulajdonos, 1500 nagyüzem helyett 960 ezer gazdaság, elkülönült érdekeltségű élelmiszeripar és kereskedelem

VI. Korszerű agrártermelés

- Túltermelés – kínálati piac
- Kereskedelem – koncentráció
- Élelmiszeripar – koncentráció
- Mg-i termelés – koncentráció ?!
Lassítja a föld magántulajdona
- Megoldás:
 - Vertikális integráció
 - Szövetkezetek – TЭСZ-ek
- Alap: minőséget alacsony költséggel
- Megoldás: koncentráció – versenyképesség

VI. Korszerű agrártermelés

Koncentrációs folyamat a dán sertéshústermelésben

Év	Évente előállított vágósertések száma (millió db.)	Sertéstartással foglalkozó farmok száma (db.)	1 sertéstartóra jutó vágósertés értékesítés (db)	Szövetkezeti vágóhidak száma (db.)
1970	13	80000	163	50
2000	23	13000	1769	18

Forrás: Szerző összeállítása Hajtun György adatai alapján

in. Hajtun György: A dán húsos modell. Magyar Mezőgazdaság. 57. évf. 31. sz. 2002. 20-21 o.

VI. Korszerű agrártermelés

A gazdaságok számának alakulása az EU tagállamaiban (1000 db)

Megnevezés	1970	1980	1990	1995	2000	2005	2007	2000 1970 %- ában	2007 1995 %- ában
EU-27	-	-	-	-	-	14478	13700	-	-
EU-15	-	-	-	7342	6771	5843	5662	-	77
Belgium	184	115	85	71	62	52	48	34	68
Dánia	146	123	81	69	58	52	45	40	65
Németország	1075	850	654	567	472	390	370	44	65
Görögország	1046	999	850	862	817	834	860	78	99
Spanyolország	-	-	1594	1278	1287	1079	1044	-	81
Franciaország	1588	1255	924	735	664	567	527	42	72
Írország	228	214	170	153	142	133	128	62	84
Olaszország	2850	2832	2665	2482	2154	1729	1679	76	68
Luxemburg	8	5	4	3	3	2	2	38	100
Hollandia	185	149	125	113	102	82	76	55	67
Ausztria	-	-	-	222	200	171	165	-	74
Portugália	-	769	599	451	416	324	275	-	61
Finnország	-	-	-	101	81	71	68	-	67
Svédország	-	-	-	89	81	76	73	-	82
Egyesült Királyság	327	269	243	235	233	287	300	71	128

Forrás: Eurostat adatai 2001, 2008. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/printTable2008/8/29>

VI. Korszerű agrártermelés

A mezőgazdaságban dolgozók számának csökkentése
1990 és 2007 között az EU-15 országaiban (1000 fő)*

Megnevezés	1990	1995	2000	2005	2007	2007. évi az 1990 %-ában
EU 15	-	7263	6553	5983	5671	78**
Belgium	93	79	74	70	66	71
Dánia	95	105	66	60	56	59
Németország	1030	711	618	643	609	59
Görögország	680	638	587	601	569	84
Spanyolország	1143	1090	1077	993	968	85
Franciaország	-	-	-	855	805	-
Írország	250	218	168	152	148	59
Olaszország	1924	1818	1365	1374	1302	68
Luxemburg	6	5	4	4	4	67
Hollandia	225	210	205	174	165	73
Ausztria	-	187	182	166	163	87**
Portugália	847	584	524	398	338	40
Finnország	-	131	103	83	72	59**
Svédország	-	88	74	71	65	74**
Egyesült Királyság	473	384	354	339	341	72

* A mezőgazdaságban végzett minden munka teljes munkaidős (8 órás dolgozó éves munkaidejére átszámítva)

** 1995 %-ában

Forrás: EUROSTAT 2008 aug. 29. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table>

VI. Korszerű agrártermelés

- **Korszerű agrártermelés:** magas műszaki színvonalon, magas szakértelemmel folyó, a helyi adottságokhoz igazodó, a gazdasági (piaci), humán- és állategészségügyi, növény- és állatvédelmi, környezet- és természetvédelmi követelményeknek minden tekintetben megfelelő, a szántóföldtől, illetve az istállótól minden szakaszában ellenőrzött minőségi tömegtermelés
- Két irányzata: integrált termelés 90-95%
 bio(öko)termelés 5-10%

VII. Rendszerváltás eredménye

- Világ – koncentráció, Mo. – dekoncentráció
- Világ – szervezettség, integrációt, Mo. - dezintegráció

A mezőgazdaság bruttó termelésének indexe (1960=100%)

Év	Növénytermelés	Állattenyésztés	Mg.-i termék	Termékek felvásárlása *
1960	100	100	100	100
1965	101	113	106	126
1970	111	137	122	151
1975	147	163	153	229
1980	160	192	173	271
1982**	174	208	188	296
1984**	169	214	188	303
1985	159	202	177	285
1990	151	205	174	237
1993	104	136	118	121
1995	117	134	125	132
2000	107	139	121	128
2004	184	120	159	148
2005	158	120	145	137
2006	147	118	141	128
2007	125	118	125	130
2008	182	117	160	132

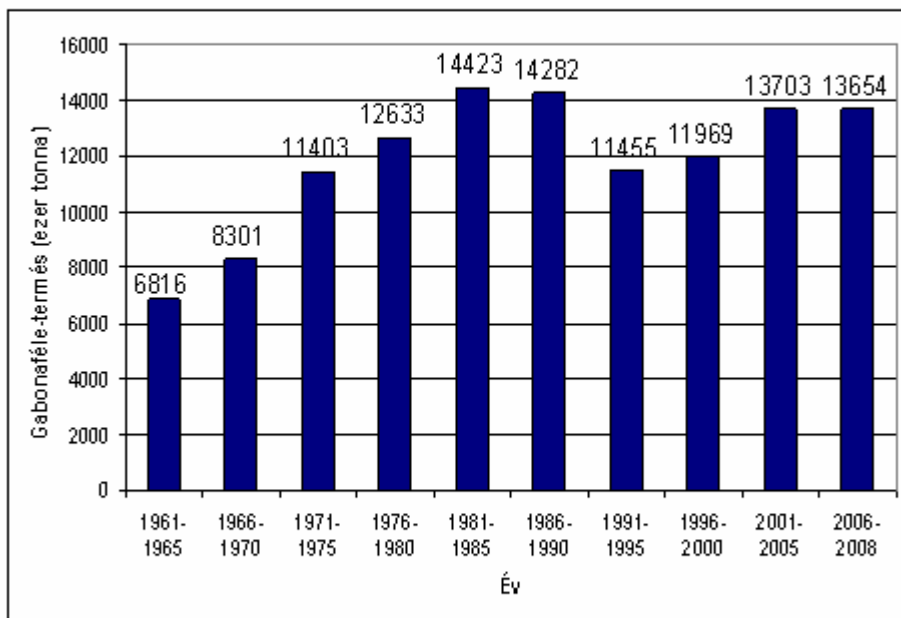
* feldolgozásra és továbbértékesítésre eladott termékek mennyisége;

2010.08.0 ** A legnagyobb teljesítményt jelentő évek

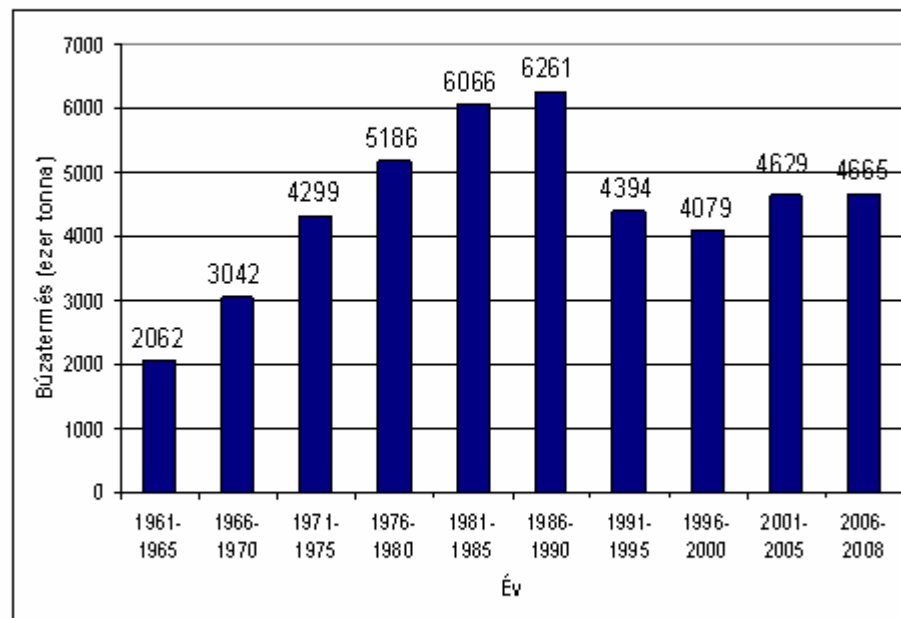
Forrás: Magyar Statisztikai Évkönyv, 2008. KSH. Budapest, 2009. 13. o.

VII. Rendszerváltás eredménye

Gabonafélék összes természetamának alakulása
1961 és 2008 között

A búza összes természetamának alakulása 1961 és
2008 között

Forrás: KSH (2009): Magyar Statisztikai Évkönyv 2008. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal, 14. o.

VII. Rendszerváltás eredménye

Állatállomány méretének alakulása

Me: ezer db

Megnevezés	1980	1985	1990	2000	2007	2008	2008	
							1980 %- ában	1990 %- ában
Szarvasmarha	1960	1948	1637	805	705	701	35,77	52,82
Tehén	760	709	639	380	323	324	42,63	50,70
Sertés	8570	9168	8457	4834	3871	3383	39,47	40,00
Koca	627	693	661	348	259	230	36,68	34,80
Juh	3090	2465	1865	1129	1232	1236	40,00	66,27
Anya	1861	1646	1313	-	977	964	51,80	73,42
Ló	120	98	76	75	66	58	48,33	76,32
Baromfiállomány	65052	61570	48372	37016	38296	39716	61,05	82,11
Ebből:								
Tyúkféle	40040	34780	43309	30716	29866	31165	77,83	71,96
Tojótyúk	32609	27372	25171	14261	12644	12644	38,77	50,23
Liba	778	1077	1858	1470	1820	2120	272,49	114,10
Kacsa	1723	1929	1685	1480	2230	2904	168,54	172,34
Pulyka	223	590	1520	3350	4369	3527	1581,61	232,04

Forrás: KSH Évkönyvek, Mezőgazdasági Évkönyvek és évközi jelentések

VII. Rendszerváltás eredménye

Az állatállomány megoszlása szektorok szerint 2007-ben

Megnevezés	Gazdasági szervezet		Egyéni gazdaság		Összesen	
	ezer db	%	ezer db	%	ezer db	%
Szarvasmarha	485	68,8	220	31,2	705	100,0
Ebből: tehén	225	69,9	97	31,1	322	100,0
Sertés	2604	67,3	1267	32,7	3871	100,0
Juh	173	14,0	1059	86,0	1231	100,0
Tyúkféle	16433	55,0	13432	45,0	25866	100,0

Forrás: Jelentés az agrárgazdaság 2007. évi helyzetéről. Táblák, grafikonok. FVM. Budapest. 18. o.

VII. Rendszerváltás eredménye

Állattartó gazdaságok és az egy gazdaság által tartott állatok száma 2007.

Megnevezés	Állattartó gazdaságok száma (db)		Egy gazdaságra jutó állatok száma (db)	
	Gazdasági szervezetek	Egyéni gazdaságok	Gazdasági szervezetek	Egyéni gazdaságok
Szarvasmarha	898	18907	540	11,6
Tehén	799	13253	282	7,3
Sertés	588	281930	4429	4,5
Koca	447	41080	406	1,9
Juh	306	21468	564	54,3

Forrás: 2007. évi gazdaságstatisztikai összeírás adatai alapján számolva. KSH. Budapest, 2008.

VII. Rendszerváltás eredménye

- Élelmiszerfogyasztás 30%-a import
- Megoldás:
 - Föld koncentráció
 - Fejlesztések koncentrációja
- Le kell számolni a tévhitekkel
 - Kistermelés foglalkoztat
 - A kistermelés környezetkímélő
 - A kisüzem hatékonyabb
 - A kisparcella környezeti előnyökkel jár
 - Mindegy, hogy a föld kinek a tulajdonában van

VII. Rendszerváltás eredménye

A gépi költségek alakulása a táblaméreték függvényében

A tábla mérete (ha)	A költségek aránya (%)	
	0,5 ha = 100%	98,0 ha = 100%
0,5	100,0	271,4
2,0	59,8	162,2
4,5	49,6	134,6
18,0	42,2	114,5
50,0	39,0	105,9
98,0	26,8	100,0

Forrás: Csermely Jenő – Hajdú József – Sörös István: A gabonabetakarítás, -tartósítás és tárolás műszaki-technológiai fejlesztésének irányai. A Magyar Tudományos Akadémia Agrártudományok Osztályának tájékoztatója (1995). Akadémiai Kiadó. Budapest, 1996. 179. o.

1 gazdaságra jutó EUME (€)	Ország	Gazdagságszám	Ország összes SFH-ja (€)	1 gazdaságra jutó	
				EUME (€)	Összeg
0-10	Románia	3931350	3789710	0,96	1156,77
	Bulgária	493130	1061280	2,15	2582,56
	Litvánia	230270	567650	2,47	2958,18
	Lettország	107750	331000	3,07	3686,31
	Magyarország	626320	2032630	3,25	3894,42
	Lengyelország	2390960	8672790	3,63	4352,79
	Málta	11020	53650	4,87	5842,11
	Szlovénia	75340	444160	5,90	7074,49
	Portugália	275080	1804380	6,56	7871,37
	Görögország	860150	6165660	7,17	8601,75
	Szlovákia	68990	496900	7,20	8840,00
	Észtország	23340	178300	7,64	9167,10
	Ciprus	40120	320670	7,99	9591,33
	10,1-20	Olaszország	1679440	25000030	14,89
Ausztria		165420	2767090	16,73	20073,20
Írország		128240	2485990	19,39	23262,54
20,1-50	Spanyolország	1043910	21542430	20,64	24763,55
	Finnország	68230	1649880	24,18	29017,38
	Svédország	72610	1793410	24,70	29639,06
	Egyesült Királyság	299830	9399990	31,35	37621,28
	Csehország	39400	1623670	41,21	49451,88
	Németország	370480	18328630	49,47	59367,19
50,1-100	Luxemburg	2300	119160	51,81	62170,43
	Franciaország	527350	28258350	53,59	64302,68
	Belgium	48010	3374550	70,29	84346,18
	Dánia	44620	3576170	80,15	96176,69
100,1-	Hollandia	76740	8537800	111,26	133507,43
Összesen	EU-27	13700400	155528910	11,35	13622,57

VII. Rendszerváltás eredménye

A magyar mezőgazdaság munkaidő felhasználása nemzetközi összehasonlításban (1800 óra/fő éves munkaidőegységre átszámítva)

Megnevezés	Éves munkaidő egység (1000 ÉME)	ÉME a magyar adat %-ában	Mezőgazdaság éves standard fedezeti hozzájárulása (1000 euró)	Standard fedezeti hozzájárulás a magyar adat %-ában
Magyarország	403,4	100,0	2 032 630	100,0
Dánia	55,9	13,9	3 576 170	175,9
Belgium	65,6	16,3	3 374 550	166,0
Svédország	65,5	16,2	1 793 410	88,2
Csehország	137,3	34,0	1 623 670	79,9
Hollandia	165,1	40,9	8 537 800	420,0
Ausztria	163,3	40,5	2 767 090	136,1
Nagy-Britannia	339,1	84,1	9 399 990	462,5
Németország	609,3	151,0	18 328 630	901,7
Franciaország	804,6	199,5	28 258 350	1390,2

Forrás: EUROSTAT adatok alapján a szerző számításai

- 1 euró bevétel: EU-átlag 70 cent ráfordítás
Mo. 80 cent ráfordítás

VIII. Vidékfejlesztés lehetőségei

■ Alapelv:

1. Nincs általánosan üdvözítő megoldás
2. Agrárgazdaság nem hagyható figyelmen kívül
3. Életképes munkahelyteremtés

■ Feltétel

- ❑ Fokozott figyelem a helyi erőforrásokra – föld, erdő, víz, élővilág
- ❑ Települési és lakossági együttműködés
- ❑ Vidéki értelmiség

■ Megoldás

- ❑ Mező- és erdőgazdaság
- ❑ Helyi energiatermelés
- ❑ Helyi élelmiszerfeldolgozás
- ❑ Idegenforgalom

VIII. Vidékfejlesztés lehetőségei

- Feladat
 - Oktatás, képzés korszerűsítése
 - Mobilitás – információ ellátás
 - Állam szerepének újraértelmezése:
gazdaságban
szociális téren